

Eind mei begon de maïs bij de familie Krol aan een groeispurt. De veehouders Jan Vissers en Harm van de Laar (links) en de akkerbouwers Paul en Gijs (rechts) Krol bespraken met Brigitte Kroonen en Anna Zwijnenburg wat ze samen kunnen doen voor bodem en gewasgroei.

Gezonde vruchtwisseling ook goed voor koeien

Topbodem-deelnemers Paul en Gijs Krol uit Gemert ruilen al jaren grond met melkveehouders Jan Vissers en Harm van de Laar. Samen zoeken ze naar het beste gezamenlijke bouwplan. Met Topbodem-coach Anna Zwijnenburg en Brigitte Kroonen van proefbedrijf Vredepeel bespraken ze hoe aardappelopbrengst én ruwvoerproductie optimaal af te stemmen.

Binnen het Topbodem-project is de familie Krol uit het zuidoostelijke zandgebied waarschijnlijk het meest bezig met de samenwerking veehouderij-akkerbouw door de intensieve grondruil en -huur. Foppe-Jan Dijkstra, deelnemer op de noordelijke klei, heeft ook een nauwe samenwerking met een veehouder en natuurlijk bestaat er voor alle akkerbouwers een praktische verbinding met veehouders door de aanvoer van dierlijke mest. Brigitte Kroonen van proefbedrijf Vredepeel typeert de zuidoostelijke wisselwerking zeker als intensief. „Hier wordt elk stuk grond door meerdere partijen gebruikt.“ De vraag hoe akkerbouwer en veehouder het best samenwerken als het bodembeheer betreft, verdient in alle regio's aandacht.

Voor Harm van de Laar en Jan Vissers is de samenwerking met de familie Krol hecht. Van de Laar wisselt alleen met Krol uit en niet met andere akkerbouwers. Hij ziet als voordelen

van samenwerking dat hij Krol kan vragen de maïs te telen die hij het best voor zijn koeien vindt. Krol neemt dan de akkerbouwkennis mee, die goed is voor de kwaliteit en de productie van de maïs. „Wij steken in op gezonde koeien door gezonde bodem“, zegt Van de Laar. „Met samenwerken bereik je dan meer. De grond krijgt zo meer organische stof. Je kan je grond wel voor 100 euro meer willen verhuren, maar als hij dan uitgemergeld raakt, is dat nadelig voor iedereen.“ Vissers teelt ook wel groenten op zijn grond. Hij probeert net als Van de Laar goed beheer van de grond hoog te houden, maar voor veel telers in het gebied geldt dat de plaatsingsruimte voor mest een belangrijk argument is bij grondruil. In een gebied met een hoge concentratie aan veehouders, varkens en koeien weegt de mestruimte zwaar. Voor Vissers is het dan ook belangrijk om de goede balans te vinden tussen mestplaatsing en goed

bodembeheer. Daarmee ligt het hoofdpunt voor de bespreking met Krol en de Topbodem-partners op tafel.

Zand en zand

Binnen het gebied waar de akkerbouwers en veehouders werken, zijn de verschillen in grond groot. Volgens Van de Laar kan de grond overal wel zand heten, maar is er op korte afstand van elkaar een wereld van verschil tussen de gronden. Sommige zandgronden zijn schraal, andere bijzonder rijk. Het heeft gevolgen voor de uitspoelingsgevoeligheid en de levering van nutriënten aan de gewassen. Van de Laar zou willen dat beleidsmakers in Den Haag en Brussel zouden erkennen dat er op basis van die verschillen soms wat meer mest gegeven kan worden, zonder dat er stikstof lekt. Voor de organische-stofbalans zou maatwerk per

TOPBODEM

Topbodem coacht vijf jaar lang vijf akkerbouwers met een uitdagende bodem in bodemmanagement en is een initiatief van Akkerwijzer. Partners zijn Eurofins Agro, OCI Agro, NMI, Agrometius, Vandinter Semo, Stichting Veldleeuwerik en Wageningen Plant Research.

perceel veel beter zijn, denkt de veehouder, die zelf op hele mooie grond boert en daar zuinig op wil zijn. Vissers voelt ook wel voor een individuelere benadering van grondbeheer. Hij noemt de Kringloopwijzer als methode om boeren meer verantwoordelijkheid te geven en daarbij de verplichting te geven hun beheer te verantwoorden. Vissers denkt dat dan het milieu niet geschaad wordt, terwijl de kwaliteit en de productie beter af zijn.

Over en weer afspraken

Bij de keuze voor het juiste maïsras zijn de veehouders aan zet, bij de teelt en de grondbewerking dragen Paul en Gijs Krol hun kennis bij. Die uitwisseling is volgens Van de Laar zo gegroeid doordat ieder zo zijn specialisme heeft. De familie Krol heeft de mechanisatie en ze kennen de grond van de vaste grondruilpartners goed. Vissers en Van de Laar weten allebei goed welke kwaliteit hun maïs moet hebben. Daarin is zetmeel belangrijker dan alleen tonnen. Van de Laar denkt dat veel veehouders minder bewust zijn van de maïsproductie die gehaald wordt. Aan Paul en Gijs Krol heeft hij extra paren ogen die meekijken en akkerbouwervaring bij het meedenken over de teelt. „Als veehouder moet je een beetje akkerbouwer worden om het goed te doen”, zegt hij.

Om tot nog betere afspraken te komen en het beste uit elkaars teelten te halen en uit elkaars mest, hebben Anna Zwijnenburg en Brigitte Kroonen bedacht om samen op papier te zetten waar de aandachtspunten binnen de samenwerkingen liggen. Zwijnenburg: „Het is goed om de voordelen van de samenwerking op een rij te zetten. De kansen en de belemmeringen zijn dan duidelijk en daarmee kunnen we kijken hoe we als boeren het best keuzes maken en waar de Topbodem-partners, Wageningen Plant Research, NMI, Agrometius, Vandinter Semo, Veldleeuwerik en Eurofins, vragen kunnen beantwoorden of extra onderzoek kunnen doen.”

Omdat individuele verschillen en voorkeuren bij bedrijven altijd aandacht nodig hebben, vinden de veehouders Veldleeuwerik een interessant project. Juist het feit dat bij die werkwijze het niet draait om een enkel gewas, maar om alle interacties tussen teelt, economie en omgeving, spreekt de melkveehouders aan. De vraag binnen de samenwerking is immers hoe veehouder en akkerbouwer beter worden, binnen de hele teeltcyclus.

Middelenkeuze

De papieren komen op tafel. Daarbij weten de telers al snel de voordelen van de grondruil te vinden en ook van de samenwerking daarbij. Zo zegt Paul Krol dat hij in de maïsteelt voorafgaand aan een aardappelteelt rekening

houdt met de middelenkeuze op gevoelige punten van de bieten of de aardappelen. Middelen die een jaar later nadelig kunnen zijn voor deze gewassen vervangt hij door middelen die niet de groei remmen in het volgende seizoen. Bij herbiciden is dat zeker een aandachtspunt. Hij neemt het de veehouders niet kwalijk dat zij die kennis niet hebben, maar door de samenwerking houden ze elkaar scherp.

De veehouders telen hun gras in hoge mate voor de eiwitopbrengst. Daarom is de bemesting wat Vissers betreft over de hele breedte van belang. „Wij weten goed de waarden van de mest en meer dan die voor stikstof en fosfaat. Kali is bijvoorbeeld belangrijk.” Van de Laar is het daarmee helemaal eens: „Je moet op de nawerking en de mineralisatie van de mest letten. Je wil geen snede gras hebben die wel hard gegroeid is, maar weinig inhoud heeft. Dat is slecht voor de melkproductie.” Kroonen denkt dat de veehouders hier een punt hebben. Bij gras is de aandacht over het hele seizoen in haar ogen belangrijk, want er zijn wel vijf sneden per zomer te doen en niet één oogst, zoals bij de maïs.

Kroonen denkt dat de veehouders voordeel kunnen hebben van het bezoeken van de proeven op Vredepeel. Binnen „Grondig boeren met maïs” bijvoorbeeld, dat dit voorjaar gestart is, volgen de onderzoekers op proefbedrijf Vredepeel bedrijfssystemen met gras en maïs. Ze doen dat in zes systemen: drie systemen binnen een derogatiebedrijf en drie zonder derogatie. Op de speciale bijeenkomsten in de komende jaren kunnen Vissers en Van de Laar kijken of daar nuttige kennis in zit voor hun samenwerking met familie Krol.

Mineralen

Gijs Krol zegt dat de graspercelen die zij gebruiken om aardappelen op te zetten vaak laag in kali zitten. De akkerbouwers nemen daarom een monster om de K-toestand te weten aan het begin van de teelt. Ze geven op basis daarvan aanvullende kalibemesting. Kroonen denkt dat behoud van genoeg organische stof aansluitend aan de aardappelteelt kali kan vasthouden, zodat het gras ook beschikt over deze voeding. Het is een voorbeeld van bemesting en bodembeheer dat doorwerkt over de rotatie heen. Samen afspraken maken is hier dus een mogelijkheid. Paul Krol geeft de bekalking als ander punt om rekening mee te houden. Voor de aardappelen mag de pH wel zakken naar de waarde 4,9, maar voor gras is 5,5 beter. De familie Krol wil daarbij dus wel rekening houden met de veehouders. Investeren in de bodem mag van de telers wel hoger gewaardeerd worden. Kroonen zegt dat te weinig organische stofaanvoer op termijn resulteert in een

productievermindering van 10 tot 15 procent, zoals blijkt uit langjarig onderzoek op proefbedrijf Vredepeel. De boeren om de tafel zouden willen dat overheden en banken de waarde van extra investeren in organische stof zouden onderkennen. Op korte termijn drukt het het rendement, maar op lange termijn is het erg goed voor de economie onder het bedrijf.

Vruchtwisseling

Mogelijk kunnen de samenwerkende boeren nog wat extra halen uit een goede afwisseling van aardappelen, gras, maïs, bieten, graan en groenbemesters. Bieten kunnen een reductie van aaltjes bewerkstelligen, die door gras of maïs vermeerderd worden. Misschien is daarnaast de groenbemesterkeuze te verbeteren. Kroonen ziet ook in maïs soms behoorlijke effecten van aaltjes. Dat is gemiste productie voor de veehouders.

Bij hogere organische-stofgehalten is de schade door aaltjes vaak beperkter. Toch is het omhoog brengen van organische stof in de grond een moeilijk, langdurig en soms niet haalbaar proces. Hier komt een duidelijke ergernis van de telers boven: zodra ze kiezen voor de samenwerking met een akkerbouwer, komt derogatie en daarmee veel ruimte om organische stof aan te voeren in het gedrang. Met derogatie mag een bedrijf meer stikstof uit organische mest aanvoeren (230 kilo stikstof op zuidoostelijk zand). Zonder derogatie zakt dat naar 170 kilo. Het ligt buiten de invloedssfeer van de telers en de partners in Topbodem, maar de boeren willen het wel noemen. Van de Laar noemt het jammer, omdat samenwerkingen in zijn ogen de landbouw sterker zullen maken.

Uitwisselingen en grotere samenwerkingen zouden andere keuzemogelijkheden kunnen toevoegen. Zo hebben de veehouders liefst runderdrijfmest in de maïs en gebruiken ze dan varkensdrijfmest op gras. Op een derogatiebedrijf is het echter niet toegestaan varkensdrijfmest te gebruiken. Meer keuzeruimte is dus in de ogen van de veehouders en akkerbouwers goed voor de landbouw in de breedte.

Vragen

Vragen die de telers samen nog verder willen uitwerken, gaan over verbetering van de bewerkbaarheid van de grond en dichtslaan van de grond. Paul Krol zou meer willen weten over geven van gips, pH-beheer. Andere punten voor vervolgvragen en kennisuitbreiding gaan over aaltjes, groenbemesters, rijenbemesting en organische stof. Duidelijk is dat de telers de samenwerking willen volhouden en er nog wat meer uit hopen te halen, in rendement én in duurzaamheid. ■